Kohtulahendite kogumik

KOHTUJURISTI ETTEPANEK
PEDRO CRUZ VILLALÓN
esitatud 11. juunil 2015 [1]

Kohtuasi C-59/14

Firma Ernst Kollmer Fleischimport und -export
versus
Hauptzollamt Hamburg-Jonas

(eelotsusetaotlus, mille on esitanud Finanzgericht Hamburg (Saksamaa))

Määrus (EÜ, Euratom) nr 2988/95 — Euroopa Liidu finantshuvide kaitse — Artikli 3 lõige 1 — Eksporditoetuse tagasinõudmine — Ettemaks — Aegumistähtaeg — Dies a quo — Ettevõtja tegevus või tegevusetus — Kahju tekkimine — Tagatise vabastamine — Jätkuv või korduv rikkumine — Ühekordne rikkumine

1. Eelotsusetaotlus, mille esitas Finanzgericht Hamburg, on alguse saanud äriühingu Firma Ernst Kollmer Fleischimport und –export (edaspidi „Ernst Kollmer”) ja Hauptzollamt Hamburg-Jonas'e (Hamburgi tolliamet, edaspidi „Hauptzollamt”) vahelises kohtuvaidluses seoses 1990. aastate alguses Jordaaniasse eksporditud veiselihapartiidega, mis eksporditi edasi Iraaki selle riigi suhtes kehtestatud ekspordikeeldu rikkudes.

2. Selle sama ekspordi kohta on juba tehtud kohtuotsused Josef Vosding Schlacht-, Kühl- und Zerlegebetrieb jt [2] ja Ze Fu Fleischhandel ja Vion Trading [3] . Esimeses neist kinnitas Euroopa Kohus, et määruse nr 2988/95 [4] artikli 3 lõike 1 esimeses lõigus sätestatud aegumistähtaeg on kohaldatav ka selliste haldusõiguslike meetmete suhtes nagu eksportijate poolt – kaasa arvatud enne nimetatud määruse jõustumist – toime pandud eeskirjade eiramise tagajärjel alusetult saadud eksporditoetuste tagasimaksmise nõue. Selles sedastati ühtlasi lähemalt täpsustamata, et kõnealust aegumistähtaega hakatakse arvestama alates eeskirjade eiramise toimepanekust. [5]

1 — Algkeel: hispaania.

2 — C-278/07–C-280/07, EU:C:2009:38.

3 — C-201/10 ja C-202/10, EU:C:2011:282.

4 — Nõukogu 18. detsembri 1995. aasta määrus (EÜ, Euratom) Euroopa ühenduste finantshuvide kaitse kohta (EÜT L 312, lk 1; ELT eriväljaanne 01/01, lk 340).

5 — Samuti sedastati, et pikemad aegumistähtajad, mida liikmesriigid võivad kõnealuse määruse artikli 3 lõike 3 alusel kohaldada, võivad tuleneda enne nimetatud määruse vastuvõtmist kehtinud siseriiklikest õigusnormidest. Kohtuotsuse Ze Fu Fleischhandel ja Vion Trading (C-201/10 ja C-202/10, EU:C:2011:282) esemeks olid just nimelt need pikemad aegumistähtajad, mida võib kehtestada siseriiklikus õiguses. Euroopa Kohus juhtis konkreetselt tähelepanu asjaolule, et need tähtajad peavad vastama ootuspärasuse ja proportsionaalsuse nõuetele, mis tulenevad õiguskindluse põhimõttest.

3. Käesolevas kohtuasjas tuleb Euroopa Kohtul lahendada konkreetne küsimus, mis hetkest alates algab kõnealune aegumistähtaeg juhul, kui nõutakse ettemaksena makstud ja vastava tagatisega garanteeritud eksporditoetuste tagasimaksmist.[6]

I. **Õiguslik raamistik**

4. Määruse nr 2988/95 artikkel 1 sätestab järgmist:

„1. Euroopa ühenduste finantshuvide kaitsmiseks võetakse käesolevaga vastu üldised eeskirjad ühenduse õiguse suhtes toimunud eeskirjade eiramise ühtse kontrolli ning haldusmeetmete ja -karistuste kohta.

2. „Eeskirjade eiramine" tähendab ühenduse õiguse mis tahes sätte rikkumist ettevõtja tegevuse või tegevusetuse kaudu, mis kahjustab või kahjustaks ühenduste üldeelarvet või nende juhitavaid eelarveid kas otse ühenduste nimel kogutud omavahenditest laekunud tulu vähenemise või kaotamise või põhjendamatu kuluartikli tõttu."

5. Viidatud määruse artikli 3 lõiked 1 ja 3 on järgmise sisuga:

„1. Aegumistähtaeg menetluste algatamiseks on neli aastat, alates artikli 1 lõikes 1 osutatud eeskirjade eiramise toimepanekust. Valdkondade eeskirjades võib sätestada lühema ajavahemiku, mis aga ei või olla vähem kui kolm aastat.

Jätkuvate või korduvate eeskirjade eiramiste korral hakatakse aegumistähtaega arvestama päevast, mil eiramine lõpeb. Mitmeaastaste programmide korral ei aegu asi mingil juhul enne programmi täielikku lõpetamist.

Menetluste aegumistähtaeg katkeb, kui pädev asutus teatab kõnealusele isikule eiramisega seotud juurdluse või kohtumenetluse algatamisest. Aegumistähtaega hakatakse arvestama pärast iga katkestust uuesti.

Asi aegub lõplikult päeval, mil kahekordse aegumistähtajaga võrdne ajavahemik saab läbi, ilma et pädev asutus oleks määranud karistust, välja arvatud juhul, kui haldusmenetlus on peatatud vastavalt artikli 6 lõikele 1.

[…]

3. Liikmesriikidele jääb võimalus kohaldada […] lõigetes 1 […] sätestatust pikemat ajavahemikku".

6. Määruse nr 565/80[7] artikli 5 lõige 1 sätestab: „[e]ksporditoetusega võrdne summa makstakse asjaomase poole taotlusel niipea, kui põhitooted on suunatud tollikontrolli, millega tagatakse töödeldud toodete või kauba eksport ette nähtud tähtaja jooksul".

6 — Käesolevas kohtuasjas oli toetus makstud ettemaksena, nii et makse oli tehtud tagatisega garanteeritult enne liidu õiguse rikkumise toimepanemist, mis muutis makse alusetult tehtud makseks. Rikkumine avastati pärast seda, kui kõnealust ettemakset garanteeriv tagatis oli ettevõtjale tagasi makstud. Käesoleva ettepaneku punktis 2 viidatud kohtuotsustes ei käsitlenud Euroopa Kohus konkreetselt seda küsimust, mis on praegu esitatud: kas ettemaksena makstud eksporditoetuste korral on nimetatud aegumistähtaja alguse jaoks nõutav mitte üksnes, et on toime pandud eeskirjade eiramine, vaid lisaks, et on tekkinud kahju liidu eelarvele (käesolevas ettepanekus kasutan sellistele õigusnormidele viidates, kus on kasutatud väljendeid „Euroopa ühendused" ja „ühenduse õigus" neid termineid; kogu ülejäänud osas kasutan termineid „Euroopa Liit" või „liidu õigus").

7 — Nõukogu 4. märtsi 1980. aasta määrus (EMÜ) põllumajandustoodetele antavate eksporditoetuste ettemaksete kohta (EÜT L 62, lk 5; ELT eriväljaanne 03/04, lk 156).

7. Määruse nr 565/80 artikkel 6 sätestab järgmist:

„Käesolevas määruses ette nähtud korda kohaldatakse tingimusel, et esitatakse tagatis, millega garanteeritakse makstud summaga võrdse summa tagasimaksmine ning millele on liidetud täiendav summa.

Välja arvatud vääramatu jõu juhtumid, jäädakse tagatisest täielikult või osaliselt ilma:

— kui tagasimakset ei ole tehtud ning eksport ei ole toimunud artikli 4 lõikes 1 ja artikli 5 lõikes 1 nimetatud tähtaja jooksul,

või

— kui osutub, et eksporditoetust ei ole õigus saada või oli õigus saada väiksemat toetust."

8. Vastavalt määruse nr 3665/87 [8] artikli 17 lõikele 1 peab selleks, et oleks õigus saada eksporditoetust, toode olema imporditud muutmata kujul ühte kolmandatest riikidest, millele kohaldatakse toetust, 12 kuu jooksul alates ekspordideklaratsiooni vastuvõtmise kuupäevast. Vastavalt sama sätte lõikele 3 „[peetakse] [t]oodet impordituks, kui on täidetud kolmandas riigis vabasse ringlusse lubamist puudutavad tolliformaalsused".

9. Vastavalt määruse nr 3665/87 artikli 18 lõikele 1:

„Vabasse ringlusse lubamisega seotud tolliformaalsuste täitmise tõendamiseks esitatakse:

a) asjaomane tollidokument või selle koopia või valguskoopia; kõnealune koopia või valguskoopia peab olema tõestatud originaali allkirjastanud asutuse, asjaomase kolmanda riigi asutuse või liikmesriigi asutuse poolt, või

b) tollivormistust tõendav dokument, mis on koostatud vastavalt II lisas esitatud näidisele ühes või mitmes ühenduse ametlikus keeles ja asjaomase kolmanda riigi ametlikus keeles, või

c) asjaomase kolmanda riigi tolliasutuste mis tahes muu dokument, milles tooted identifitseeritakse ja tõendatakse, et need on kõnealuses kolmandas riigis vabasse ringlusse lubatud."

10. Tagatise tagasimaksmist reguleeritakse üksikasjalikult määruse nr 3665/87 artiklis 33.

8 — Komisjoni 27. novembri 1987. aasta määrus (EMÜ), milles sätestatakse põllumajandustoodete eksporditoetuste süsteemi kohaldamise üksikasjalikud ühiseeskirjad (EÜT L 351, lk 1), parandatud 1988. aasta EÜT-s, L 337, lk 29. Kuigi määrus nr 3665/87 asendati alates 1. juulist 1999 komisjoni 15. aprilli 1999. aasta määrusega (EÜ) nr 800/1999, milles sätestatakse põllumajandustoodete eksporditoetuste süsteemi kohaldamise üksikasjalikud ühiseeskirjad (EÜT L 102, lk 11; ELT eriväljaanne 03/25, lk 129; parandus EÜT-s, L 180, lk 53), on see määrus käesolevas kohtuasjas käsitletavatele asjaoludele veel kohaldatav.

II. **Põhikohtuasi ja eelotsuse küsimused**

11. Hauptzollamt andis mitme 1992. ja 1993. aasta otsusega Ernst Kollmerile tagatise vastu ettemaksena eksporditoetust [9] mitme veiselihapartii kohta, vastavalt sellele, nagu nimetatud eksportija oli taotlenud. 10. augustil 1993 saatis Ernst Kollmer Hauptzollamtile muude dokumentide hulgas Jordaania 9. märtsi 1993. aasta tollideklaratsiooni, mis tõendas, et ekspordisaadetis on läbinud tollivormistuse. Hauptzollamt aktsepteeris dokumente 1993. aastal tõenditena eksporditud toodete vabasse ringlusse lubamise kohta Jordaanias ja tagastas osa tagatisest samal aastal. Ülejäänud osa tagatisest vabastati 30. aprillil 1996 ja 4. märtsil 1998. [10]

12. 1998. aastal Euroopa Pettustevastase Ameti (OLAF) kontrollkäigu raames tuvastati, et paljudel juhtudel ei tõendanud Jordaania tollidokumendid imporditollimaksu tasumist ega liha lubamist Jordaanias vabasse ringlusse. Dokumendid tühistati enne maksude sissenõudmist, kusjuures vastav kaup saadeti tegelikult Iraaki (riik, mille suhtes oli kehtestatud ekspordikeeld). Nii juhtus muu hulgas tollivormistust tõendava dokumendiga, mille oli esitanud Ernst Kollmer (ehkki nimetatud eksportija sõnul ilma tema teadmata). Järelikult ja leides, et nimetatud eksportija ei olnud tegelikult eksporditoetuse saamiseks nõutavat tõendit esitanud, nõudis Hauptzollamt 23. septembri 1999. aasta otsusega toetuse tagasimaksmist. Euroopa Kohtu otsuse Ze Fu Fleischhandel ja Vion Trading [11] tulemusel tühistas Hauptzollamt osaliselt oma tagasimaksmisnõude (tagatise selle osa kohta, mis 1993. aastal vabastati) aegumise tõttu, kuid nõudis jätkuvalt Ernst Kollmerilt peaaegu 60 000 euro tagastamist tagatise osa eest, mis oli vabastatud 1996. aasta aprillis ja 1998. aasta märtsis.

13. Kaebuses Finanzgericht Hamburgile väidab Ernst Kollmer põhiliselt, et talle antud eksporditoetuse tagasimaksmise nõudmise õigus oli aegunud. [12] Tema väite kohaselt Finanzgericht Hamburgis algab määruse nr 2988/95 artikli 3 lõikes 1 kehtestatud nelja-aastane aegumistähtaeg eeskirjade eiramise toimepanemise hetkest, mitte alates tagatise vabastamisest. Määruse nr 2988/95 artikli 1 lõige 2 seob sõnaselgelt faktilise eeskirjade eiramise juhu ettevõtja tegevuse või tegevusetusega, see tähendab tema puhul Jordaania tollivormistust tõendava dokumendi esitamisega. Selle tegevuse tagajärjel – eeldades, et on alusetult tuginetud õigusele saada toetust – tekkis kahju liidu eelarvele, kuivõrd tema kui eksportija oli ettemaksena oma õigusele saada nimetatud eelarvest toetust vastava summa tegelikult juba saanud.

9 — Eksporditoetused on teatud põllumajandustoodete ekspordi abi, mida Euroopa Liit annab ühise põllumajanduspoliitika raames, et hõlbustada kõnealuste toodete kohalolu maailmaturgudel konkurentsitingimustel. Toetuse summa katab toote hinnavahe liidu turul ja maailmaturul, kus see on üldjuhul madalam. Üldise toetuste maksmise menetluse kohaselt kannab eksportija kulud tulenevalt asjaolust, et toetust ei saa enne, kui ta tõendab, et ekspordi tolliformaalsused on tehtud, et toode on liidu tolliterritooriumilt väljunud ja, teatud juhtudel, et on jõudnud sihtkohta. Selleks et seda rahalist kulu vältida ja ekspordi rahastamist hõlbustada, on võimalus, et eksportija saab toetuse kätte kohe, kui tolliteenistus võtab ekspordideklaratsiooni vastu, ilma et oleks vaja oodata kauba füüsilist väljumist liidu tolliterritooriumilt. Ettemaks tehakse seega siis, kui kaup on suunatud tolliladustamis- või vabatsooniprotseduurile eksportimiseks ette nähtud tähtaja jooksul. Eksportija kohustus, et kaup viiakse selle tähtaja jooksul liidu tolliterritooriumilt välja, peab olema garanteeritud tagatise andmisega talle maksmisele kuuluva toetusega samaväärses summas, mida suurendatakse teatud protsendi võrra. Vt selle kohta muu hulgas De Ureta Huertos, Á., „Marco general de las restituciones a la exportación", *Boletín económico de ICE*, nr 2449, 1995, lk 65 jj, ning Gigante Guerrero, G., „Restituciones a la exportación en el marco de la Unión Europea", *Economistes*, nr 225, 2002.

10 — Ernst Kollmer esitab selle asjaolu oma seisukohtades, märkides, et tema puhul, erinevalt teistest eksportijatest samas olukorras, ei vabastatud tagatist täielikult kohe pärast seda, kui Hauptzollamt oli aktsepteerinud Jordaania tollideklaratsiooni tõendina eksporditud kauba Jordaanias vabasse ringlusse laskmise kohta. Eelotsusetaotluse esitanud kohus märgib, et hilinemine toimus „käesolevas kohtuvaidluses mitte asjassepuutuvatel põhjustel". Ernst Kollmer toob oma seisukohtades (punkt 8) uuesti ära, millised olid need põhjused, vastavalt Hauptzollamti enda väidetele: „arvestades, et oli tuvastatud eeskirjade eiramisi seoses teiste, asjaomastest tolliladustamise toimingutest erinevate tollivormistuse toimingutega, mis ei võimaldanud kohe tagatist lõplikult vabastada […]"; see tähendab, nagu väidab Ernst Kollmer, et osa tagatise hilisel vabastamisel ei olnud sisulist ega ajalist seost vaidlustatud ekspordiga (tema seisukohtade punkt 11), vaid teiste, tõendamata eksportidega Egiptusesse, kuigi Hauptzollamt teatas, et aegumise küsimuse analüüsimisel ei olnud oluline, mis asjaolude tõttu konkreetselt nimetatud eksportija puhul tagatise vabastamine hilines (punkt 12).

11 — C-201/10 ja C-202/10, EU:C:2011:282. Nimetatud kohtuotsuse tulemusel, mis oli kasuks ka Ernst Kollmerile, tühistati täielikult kõik Saksa veiseliha Jordaaniasse eksportijate vastu esitatud tagasimaksmisnõuded, sest eksporditoetuse andmisest (1992. ja 1993. aastal tagatise vabastamisega kohe pärast vastava tõendi esitamist) kuni otsuseni, millega nõuti tagastamist 1999. aastas septembris, oli möödunud rohkem kui neli aastat (vt Ernst Kollmeri seisukohtade punkt 6).

12 — Ta väidab ühtlasi, nagu nähtub tema seisukohtadest, et Jordaania tolliasutus oli pika aja jooksul korduvalt toiminud süüliselt, mille ta tõi ka vääramatu jõu põhjuseks, et vaidlustada Hauptzollamti esitatud nõuet eksporditoetus tagasi maksta.

14. Hauptzollamt omakorda väidab Finanzgericht Hamburgis, et nõue ei olnud määruse nr 2988/95 artikli 3 kohaselt veel aegunud, sest *dies a quo* on hetk, millal tagatis vabastatakse (käesolevas asjas kõige varem 1996. aastal), sest alles siis on olemas lõplik otsus eksporditoetuse andmise kohta ja alles siis tekib määruse nr 2988/95 artikli 1 lõike 2 tähenduses kahju. Ettemaks garanteeritakse tagatisega, nii et makse tegemisel ei ole liidu eelarvele veel kahju tekkinud. Kuni tagatise vabastamiseni on Hauptzollamtil ikka veel võimalus tagatis tagastada või kinni pidada.

15. Finanzgericht Hamburg leiab, et esitades saadetise Jordaanias vabasse ringlusse lubamise kohta ebaõige tollivormistust tõendava dokumendi, on Ernst Kollmer rikkunud ühenduse õiguse sätet, konkreetselt määruse nr 3665/87 artikli 18 lõike 1 punkti a. Kui määruse nr 2988/95 artikli 3 lõike 1 esimese lõigu kohaselt loetakse rikkumiseks üksnes ettevõtja tegevust või tegevusetust, millega rikutakse ühenduse õiguse sätet, olenemata sellest, millal kahju tekib, siis oli aegumistähtaeg juba möödunud hetkel, kui 1999. aastal esitati alusetult väljamakstud eksporditoetuse tagasimaksmise nõue, kuna viidatud õigusnormi kohaselt on aegumistähtaeg neli aastat alates eeskirjade eiramise toimepanekust. Kui aga arvestada, vastupidi, et eeskirjade eiramisega on tegemist üksnes juhul, kui on tekkinud ka kahju, siis tuleb selleks, et teada saada, kas aegumistähtaeg oli 1999. aastal juba möödas, kindlaks teha, kas kahju oli tekkinud juba eksporditoetusele vastava summa maksmisega ettemaksena 1992. või 1993. aastal või see tekkis hetkel, kui tagatis vabastati 1996. või 1998. aastal.

16. Nendel asjaoludel otsustas Finanzgericht Hamburg menetluse peatada ja esitada järgmised eelotsuse küsimused:

„1. Kas määruse (EÜ, Euratom) nr 2988/95 artikli 3 lõike 1 esimeses lõigus sätestatud aegumistähtaja kulgema hakkamiseks nõutav eeskirjade eiramine, mis on määratletud määruse (EÜ, Euratom) nr 2988/95 artikli 1 lõikes 2, seab juhul, kui ühenduse õiguse mis tahes sätte rikkumine tuvastatakse alles pärast kahju tekkimist, kumulatiivselt tingimuseks, et lisaks ettevõtja tegevusele või tegevusetusele on kahjustatud liidu üldeelarvet või selle juhitavaid eelarveid, mistõttu hakatakse aegumistähtaega arvestama alles kahju tekkimisest, või hakkab aegumistähtaeg olenemata kahju tekkimise ajast kulgema juba ühenduse õiguse mis tahes sätte rikkumises seisnevast ettevõtja tegevusest või tegevusetusest alates?

2. Kui esimesele küsimusele vastatakse, et aegumistähtaega hakatakse arvestama alles kahju tekkimisest,

siis kas seoses lõplikult antud eksporditoetuse tagasinõudmisega on kahju määruse (EÜ, Euratom) nr 2988/95 artikli 1 lõike 2 tähenduses tekkinud juba siis, kui eksportijale on makstud eksporditoetusega võrdne summa määruse (EMÜ) nr 565/80 artikli 5 lõike 1 tähenduses, ilma et määruse (EMÜ) nr 565/80 artiklis 6 viidatud tagatist oleks veel vabastatud, või tekib kahju alles tagatise vabastamise ja/või eksporditoetuse lõpliku andmise ajal?”

17. Käesolevas menetluses esitasid oma kirjalikud seisukohad Ernst Kollmer, Kreeka valitsus ja Euroopa Komisjon.

III. **Poolte seisukohtade kokkuvõte**

18. Esimese eelotsuse küsimuse puhul pooldab Ernst Kollmer seisukohta, et aegumistähtaja alguse jaoks on määrav ainult see, et on toime pandud eeskirjade eiramine, nagu see on määratletud artikli 1 lõikes 2, olenemata sellest, millal kahju tekib (ja millal see avastatakse). Ta tugines oma väite põhjenduseks õiguskindluse põhimõttele (selle ootuspärasuse mõõtmes seoses tähtaja algusega). Ta leiab, et aegumistähtaja alguse jaoks on määrav ettevõtja konkreetne tegevus, mitte haldusotsus, mis võidakse teha ajal, mis ei ole seaduses kindlaks määratud.

19. Kreeka valitsus esitab seisukohad ainult esimese eelotsuse küsimuse kohta. Tema arvates on aegumistähtaja alguse jaoks otsustav hetk see, millal pädev asutus avastab, et makse tehti alusetult (see tähendab käesolevas kohtuasjas hetk, millal tolliasutus sai teada OLAFi tehtud kontrolli tulemused). See on Kreeka valitsuse arvates selge ja objektiivne kriteerium aegumistähtaja alguse kindlaksmääramiseks, sest see on aeg, kui on täidetud kõik kriteeriumid alusetult makstu tagasimaksmise nõudmiseks. Kreeka valitsus tõlgendab määruse nr 2988/95 artikli 3 lõiget 3 nii, et selles tunnistatakse liikmesriikide kaalutlusõigust nii pikemate aegumistähtaegade kehtestamiseks kui ka aegumistähtaja alguse hetke kindlaksmääramiseks. Seepärast võib nimetatud valitsuse arvates viidatud määruse alusel siseriiklikus õiguses kehtestada aegumistähtaja alguseks ka hetke, millal eeskirjade eiramine ja kahju avastatakse.

20. Teise eelotsuse küsimuse suhtes – juhul kui Euroopa Kohus vastab, et aegumistähtaja algus sõltub kahju tekkimisest – on Ernst Kollmer seisukohal, et kahju tekib ettemakse tegemise hetkest, sest see makse tähendab juba „kuluartiklit" määruse nr 2988/95 artikli 1 lõike 2 tähenduses. Oma väite põhjenduseks tugineb nimetatud eksportija ka kahju laiemale mõistele, mis nähtub kohtuotsusest Chambre de commerce et d'industrie de l'Indre, milles Euroopa Kohus tuvastas, et „isegi konkreetset finantsmõju mitteomavad eeskirjade eiramised võivad tõsiselt mõjutada liidu finantshuvisid".[13] Teisest küljest peab aegumistähtaeg algama seaduses kindlaksmääratud ajal ja see on viidatud määruse artikli 3 lõike 1 kohaselt eeskirjade eiramise toimepanemise aeg, mis on seaduses selgelt kindlaks määratud ja mis on ettevõtjatele ootuspärane, isegi siis, kui nad ise ei tea ega ei oleks pidanud teadma, et nad on toime pannud eeskirjade eiramise. Ernst Kollmeri arvates tähendab aegumistähtaja alguse seadmine sõltuvusse asutuse otsusest tagatis tagasi maksta seda, et see tehakse sõltuvaks hetkest, mis ei ole ootuspärane, sest seaduses ei ole sätestatud, millal tuleb kõnealune garantii vabastada.[14]

21. Ernst Kollmer lisab, et käesolevas kohtuasjas viivitas Hauptzollamt alusetult tagatise vabastamisega, seades selle sõltuvusse käesoleva kohtuvaidluse aluseks olevate asjaolude välistest asjaoludest. See asjaolu toetab väidet, et kui seada aegumistähtaja alguse tingimuseks tolliasutuse otsus tagatis vabastada, siis tähendaks see kõnealuse tähtaja alguse jätmist selle asutuse otsustada. Objektiivselt oli 1993. aasta augustis, kui esitati Hauptzollamtile Jordaania tolli väljastatud (ebaõige) deklaratsioon, mis tõendas, et ekspordisaadetis on tolli läbinud (see tähendab, kui pandi toime eeskirjade eiramine), eksporditoetuse ettemaksega juba tekkinud määruse nr 2988/95 artikli 1 lõike 2 tähenduses „põhjendamatu kuluartikkel" ja vastav kahju – viidatud kohtuotsuse Chambre de commerce et d'industrie de l'Indre'i tähenduses[15] liidu finantshuvide tõsise kahjuna. Ernst Kollmeri arvates ei pea „ühenduse õiguse mis tahes sätte rikkumi[ne] ettevõtja tegevuse või tegevusetuse kaudu" ja liidu üldeelarvele kahju tekkimine ajaliselt üksteisele vahetult järgnema, vaid need peavad üksnes põhinema samadel asjaoludel.

22. Komisjon teeb ettepaneku eelotsuse küsimused ümber sõnastada ja vastata neile koos ning on seisukohal, et sellistel juhtudel nagu käesolevas kohtuasjas saab eeskirjade eiramine nii-öelda „lõpetatuks" tagatise vabastamise ajal. Alles sellest hetkest algab määruse nr 2988/95 artikli 3 lõikes 1 kehtestatud aegumistähtaeg, sest alles sellel hetkel saab põhjendamatult saadud soodustuse tagastamise nõuet põhjendada ja kvantitatiivselt arvestada. Lõplik otsus eksporditoetuse suuruse kohta tehakse siis, kui eksporditõendid on kätte saadud ja läbi vaadatud ning seejärel (samal ajal) vabastatud kõnealune tagatis, mille eesmärk on kaitsta liidu eelarvet, kuni on otsustatud taotletud eksporditoetuse õiguspärasuse üle.

13 — C-465/10, EU:C:2011:867, punkt 47.

14 — Komisjoni sõnul tehakse lõplik otsus eksporditoetuse summa kohta siis, kui tolliasutus on ekspordidokumendid, konkreetselt kauba ekspordi sihtriigi tollivormistust tõendava dokumendi kätte saanud ja läbi vaadanud. Nimetatud otsuse tegemine „toimub paratamatult tagatise vabastamisega samal ajal" (komisjoni seisukohtade punkt 27), mida aga käesolevas kohtuasjas ei pruukinud juhtuda, nagu nähtub Ernst Kollmeri seisukohtadest (vt eelkõige seisukohtade punktid 3, 8 ja 11).

15 — C-465/10, EU:C:2011:867.

23. Kui Euroopa Kohus pooldab seisukohta, et ühenduse õiguse rikkumine käesolevas kohtuasjas toimus siis, kui esitati ebaõige tollivormistust tõendav dokument, siis tuleb komisjoni arvates arvestada, et tegemist on jätkuva rikkumisega, mis lõpeb alles siis, kui tagatis vabastatakse, kui tolliasutus on lõplikult otsustanud, kui suures summas taotleja eksporditoetust saab. Kui käesolevas kohtuasjas esitas Ernst Kollmer oma tollivormistust tõendava dokumendi, ei olnud veel täiesti selge, kas oli saadud põhjendamatu soodustus, sest ei olnud veel lõplikult otsustatud, kas oli õigus eksporditoetust saada. Seepärast ei ole nendel konkreetsetel asjaoludel, samuti komisoni arvates, võimalik seada aegumistähtaja algust sõltuvusse ettevõtja tegevusest. Kahju liidu eelarvele tekib tema arvates seega alles siis, kui otsustatakse lõplikult, et on õigus eksporditoetust saada, sest just siis vabastatakse tagatis. Kuna tegemist on väga pikkade menetlustega, siis oleks juhul, kui aegumistähtaja algust arvestada alates ettevõtja tegevuse hetkest, tagajärjeks see, et praktikas ei saaks kunagi õigel ajal nõuda põhjendamatult antud soodustuste tagastamist.

IV. **Õiguslik analüüs**

A. *Esimene eelotsuse küsimus*

1. Sissejuhatus

24. Esimese eelotsuse küsimusega soovib Finanzgericht Hamburg sisuliselt, et selgitataks, kas määruse nr 2988/95 artikli 3 lõike 1 esimeses lõigus sätestatud aegumistähtaja kulgema hakkamiseks on juhtudel, kus liidu õiguse sätte rikkumine avastatakse pärast kahju tekkimist, nõutav mitte ainult, et on toimunud ettevõtja tegevus või tegevusetus, vaid lisaks ka, et on tekkinud kahju liidu üldeelarvele või liidu juhitavatele eelarvetele. Juhul kui vastus sellele eelotsuse küsimusele on jaatav, soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus teiseks teada, millal loetakse kahju tekkinuks – konkreetselt, kas kahju tekib siis, kui eksporditoetusega võrdne summa makstakse ettemaksena või tekib see siis, kui vastav tagatis vabastatakse.

25. Esimesele eelotsuse küsimusele vastamiseks on peamiselt vaja tõlgendada määruse nr 2988/95 artikli 3 lõike 1 esimest lõiku, mille kohaselt aegumistähtaeg menetluste algatamiseks on neli aastat, *alates* nimetatud määruse artiklis 1 osutatud *eeskirjade eiramise toimepanekust*.[16] Nimetatud määruse artikli 3 lõikega 3 antakse liikmesriikidele võimalus rakendada lõikes 1 kehtestatust pikemat tähtaega.

26. Seega määruse nr 2988/95 artikli 3 lõike 1 esimese lõigu sisu kohaselt määrab aegumistähtaja alguse eeskirjade eiramise toimepanemine, mis on määratletud selle määruse artikli 1 lõikes 2, kui „ühenduse õiguse mis tahes sätte rikkumi[ne] ettevõtja tegevuse või tegevusetuse kaudu, mis kahjustab või kahjustaks ühenduste üldeelarvet või nende juhitavaid eelarveid kas otse ühenduste nimel kogutud omavahenditest laekunud tulu vähenemise või kaotamise või põhjendamatu kuluartikli tõttu”. See definitsioon hõlmab nii tahtlikke kui hooletusest tulenevaid eiramisi, mille tulemuseks võivad olla halduskaristused, kui ka eiramisi, mis toovad kaasa üksnes põhjendamatult saadud soodustuse äravõtmise.[17]

16 — Nimetatud sätte teises lõigus on sätestatud erinorm jätkuva või korduva eeskirjade eiramise puhul: nendel juhtudel arvestatakse aegumistähtaega alates päevast, millal eeskirjade eiramine lõpetatakse. Selle neljandas lõigus lisatakse veel viimane norm: aegumistähtaeg lõpeb igal juhul hiljemalt päeval, kui lõpeb kahekordse aegumistähtajaga võrdne ajavahemik, ilma et pädev asutus oleks karistust määranud.

17 — Kohtuotsus Handlbauer, C-278/02, EU:C:2004:388, punkt 33.

2. Määruse nr 2988/95 artikli 3 lõike 1 kohaldamisala

27. Euroopa Liidu finantshuvide kaitsmiseks on määruses nr 2988/95 kehtestatud rida üldnorme haldusmeetmete ja -karistuste kohta, mis on kohaldatavad Euroopa Liidu õigust rikkuva eeskirjade eiramise suhtes kõikides selle poliitikaga hõlmatud valdkondades ja millega kaasneb kahju liidu finantshuvidele.

28. Määruse nr 2988/95 artikli 3 lõike 1 esimese lõiguga soovis liidu seadusandja kehtestada antud valdkonnas üldise aegumissätte, mis on kohaldatav siis, kui puuduvad lühemat, kuid mitte alla kolmeaastast tähtaega sätestavad ühenduse valdkondlikud eeskirjad või pikemat aegumistähtaega sätestavad siseriiklikud õigusaktid.[18] Viidatud määruse artikli 3 lõike 1 esimene lõik on kohaldatav kõikide haldusaktide suhtes, mille võtavad vastu siseriiklikud ja liidu asutused sellise eeskirjade eiramise karistamiseks, olgu need siis halduskaristused otseselt selle määruse artikli 5 tähenduses, või siis haldusmeetmed selle määruse artikli 4 mõttes, nagu on eksportija alusetult saadud eksporditoetuse tagasinõudmine tema poolt toime pandud eeskirjade eiramise tõttu.[19]

29. Enne määruse nr 2988/95 vastuvõtmist ei olnud liidu õiguses kehtestatud mingit aegumiseeskirja, mida kohaldati nõudmaks tagasi ettevõtjate poolt põhjendamatult saadud soodustusi, mis kahjustavad liidu finantshuve. Nimetatud määruse artikli 3 lõike 1 vastuvõtmisega soovis liidu seadusandja ühelt poolt määratleda kõikides liikmesriikides kohaldatava miinimumtähtaja – milleks liidu seadusandja tahtlikult lühendas neljale aastale ajavahemiku, mille jooksul liikmesriikide pädevad asutused peaksid või oleksid pidanud liidu nimel ja liidu eelarve huvides sellised põhjendamatult antud soodustused tagasi nõudma.[20] Teiselt poolt nõustus seadusandja loobuma võimalusest tagasi nõuda liidu eelarvest põhjendamatult saadud summasid nelja aasta möödumisel vaidlusaluste maksetega seotud rikkumise toimepanemisest.[21] Määruse nr 2988/95 artikli 3 lõike 1 esimeses lõigus ette nähtud aegumistähtaeg kuulub kohaldamisele enne nimetatud määruse jõustumist toime pandud eiramiste korral,[22] nagu käesolevas kohtuasjas vaidlustatud juhul.[23]

30. Nimetatud aegumistähtaja eesmärk on piiritleda, mis ajani saavad siseriiklikud asutused võtta meetmeid eeskirjade eiramise vastu, mis määruse nr 2988/95 artikli 1 lõike 2 enda sõnastuse kohaselt *kahjustab või kahjustaks* liidu finantshuve. Liikmesriikidel on nende enda poolt tehtud ja liidu eelarvet koormavate maksete seaduslikkust kontrollides üldine hoolsuskohustus, kuivõrd liikmesriigid peavad järgima üldist hoolsuskohustust EL artikli 4 lõike 3 alusel, mis viitab sellele, et liikmesriigid peavad võtma meetmeid, et rikkumised viivitamatult kõrvaldada.[24] Kui nelja-aastane aegumistähtaeg võib

18 — Kohtuotsus Handlbauer, C-278/02, EU:C:2004:388, punkt 35.

19 — Kohtuotsus Josef Vosding Schlacht-, Kühl- und Zerlegebetrieb jt, C-278/07–C-280/07, EU:C:2009:38, punkt 22. Üldjuhul on igasuguse eeskirjade eiramise tagajärg põhjendamatult saadud soodustuse äravõtmine (see tähendab väljamakstud summa tagasinõudmine). Kui eeskirjade eiramine on toime pandud tahtlikult või hooletusest, saab määrata halduskaristuse (vt kohtujuristi ettepanek, Sharpston, liidetud kohtuasjad Josef Vosding Schlacht-, Kühl- und Zerlegebetrieb jt, C-278/07–C-280/07, EU:C:2008:521, punkt 47).

20 — Kohtuotsus Cruz & Companhia, C-341/13, EU:C:2014:2230, punktid 49 ja 50. Lühemat, kuid mitte alla kolmeaastast tähtaega sätestavate ühenduse valdkondlike eeskirjade või pikemat aegumistähtaega sätestavate siseriiklike õigusaktide puudumisel on määruse nr 2988/95 artikli 3 lõikes 1 sätestatud aegumistähtaeg liikmesriikides vahetult kohaldatav põllumajandustoodete eksporditoetuste valdkonnas (kohtuotsus Handlbauer, C-278/02, EU:C:2004:388, punkt 35), mis ei ole proportsionaalsuse põhimõttega vastuolus (kohtuotsus Ze Fu Fleischhandel ja Vion Trading, C-201/10 ja C-202/10, EU:C:2011:282, punkt 47, ja Cruz & Companhia, C-341/13, EU:C:2014:2230, punkt 65). Kõnealune siseriiklik õigusnorm võib olla viidatud määruse vastuvõtmise kuupäevast varasem (kohtuotsus Josef Vosding Schlacht-, Kühl- und Zerlegebetrieb jt, C-278/07–C-280/07, EU:C:2009:38, punkt 42).

21 — Kohtuotsused Josef Vosding Schlacht-, Kühl- und Zerlegebetrieb jt, C-278/07–C-280/07, EU:C:2009:38, punktid 25, 27 ja 29, ning Ze Fu Fleischhandel ja Vion Trading, C-201/10 ja C-202/10, EU:C:2011:282, punkt 24.

22 — Kohtuotsus Josef Vosding Schlacht-, Kühl- und Zerlegebetrieb jt, C-278/07–C-280/07, EU:C:2009:38, punkt 34.

23 — Mõistagi tingimusel, et enne kõnealuse määruse jõustumist tekkinud võlad ei ole asjaomaste eiramiste toimepanemise ajal kohaldamisele kuulunud siseriiklike aegumissätete alusel aegunud (kohtuotsus Josef Vosding Schlacht-, Kühl- und Zerlegebetrieb jt, C-278/07–C-280/07, EU:C:2009:38, punkt 30).

24 — Kohtuotsus Ze Fu Fleischhandel ja Vion Trading, C-201/10 ja C-202/10, EU:C:2011:282, punktid 43 ja 44.

siseriiklike ametiasutuste vaatenurgast tunduda teatava keerukusastmega rikkumiste menetlemiseks liiga lühike, võib siseriiklik seadusandja nimetatud artiklis ette nähtud võimaluse piires ikkagi kehtestada taolisteks rikkumisteks kohandatud pikema aegumistähtaja,[25] mis peab õiguskindluse põhimõttest tulenevalt vastama ootuspärasuse ja proportsionaalsuse nõuetele.[26]

3. Aegumistähtaja algus vastavalt määruse nr 2988/95 artikli 3 lõikele 1

31. Arvestades kõigepealt selle sätte sõnastust, tuleb teha järgmised kaalutlused. Vastavalt viidatud määruse artikli 3 lõike 1 esimesele lõigule on aegumistähtaeg menetluste algatamiseks neli aastat *alates eeskirjade eiramise toimepanekust*. Selliselt väljendatult keskendub viidatud säte aegumistähtaja alguse osas eeskirjade eiramisele endale, nagu määratletud nimetatud määruse artikli 1 lõikes 2, ja selle „toimepanemise" ajale.

32. Arutamisel olevas kohtuasjas seisnes eeskirjade eiramine, nagu märgib eelotsusetaotluse esitanud kohus, selles, et Ernst Kollmer esitas 10. augustil 1993 saadetise Jordaanias vabasse ringlusse laskmise tõenduseks ebaõige tollivormistust tõendava dokumendi, mis kujutab endast määruse nr 3665/87 artikli 18 lõike 1 rikkumist.

33. Arvestades üksnes määruse nr 2988/95 artikli 3 lõike 1 sisu koostoimes artikli 1 lõikega 2, ei sea viidatud säte aegumistähtaja algust sõltuvusse mingi tulemuse tekkimisest, kuna selles on juttu „eeskirjade eiramise toimepanekust", mitte selle „tulemusest": selle sätte sisu kohaselt ei tähista tähtaja algust mitte kahju tekkimine, vaid ettevõtja teatud tegevus,[27] millega rikutakse liidu õiguse sätet. Seda hinnangut kinnitavad selle sätte teised keeleversioonid, millest ükski ei viita mingit liiki tulemusele: samas kui ingliskeelses versioonis kasutatakse väljendit „when the irregularity […] was *commited*", saksakeelses versioonis „*Begehung* der Unregelmäßigkeit", prantsuskeelses versioonis „*réalisation* de l'irrégularité", itaalia keeles „*esecuzione* dell'irregolarità" ja portugali keeles „data em que foi *praticada* a irregularidade".[28] See tähendab, et kõik need keskenduvad eeskirjade eiramise *toimepanekule*, mitte selle tagajärjele või tulemusele.

34. Määruse artikli 1 lõikes 2 märgitakse omakorda „eeskirjade eiramise" määratlemisel, et „"eeskirjade eiramine" tähendab ühenduse õiguse mis tahes sätte rikkumist ettevõtja tegevuse või tegevusetuse kaudu, mis *kahjustab või kahjustaks* ühenduste üldeelarvet või nende juhitavaid eelarveid"[29]. Tingiva kõneviisi „kahjustaks" kasutamine näib viitavat sellele, et eeskirjade eiramine esineb, ehkki kahju ei ole veel tekkinud või ei ole lõplikult tegelikuks saanud, tingimusel et ettevõtja käitumine võib seda potentsiaalselt tekitada.[30]

35. Võib täiesti juhtuda, nagu käesolevas kohtuasjas, et eeskirjade eiramise toimepanemise ajal ei ole võimalik põhjendamatult saadud soodustust kvantifitseerida.[31] See ei tohi siiski määruse nr 2988/95 artikli 3 lõike 1 sätte tõlgendamist muuta, eriti kui arvesse võtta, et „isegi konkreetset finantsmõju mitteomavad eeskirjade eiramised võivad tõsiselt mõjutada liidu finantshuvisid".[32]

25 — *Ibídem*, punkt 46.

26 — *Ibídem*, punktid 32 ja 43.

27 — Mõiste „eeskirjade eiramine" määruse nr 2988/95 tähenduses ei kuulu kohaldamisele juhul, kui ettevõtjale makstakse alusetult eksporditoetust liikmesriigi ametiasutuste eksimuse tõttu (kohtuotsused Bayerische Hypotheken- und Vereinsbank, C-281/07, EU:C:2009:6, punktid 20 ja 21, ning Chambre de Commerce et d'Industrie de l'Indre, C-465/10, EU:C:2011:867, punkt 44).

28 — Kohtujuristi kursiiv.

29 — Kohtujuristi kursiiv.

30 — Seda potentsiaalsuse mõtet on minu arvates selgemini väljendatud viidatud määruse artikli 1 lõike 2 portugalikeelses („um acto ou omissão de um agente económico que tenha ou *possa ter por efeito* lesar o orçamento geral das Comunidades ou orçamentos geridos pelas 'Comunidades") ja itaaliakeelses versioonis („un'azione o un'omissione di un operatore economico che abbia o *possa avere come conseguenza* un pregiudizio al bilancio generale delle Comunità o ai bilanci da queste gestite") (kohtujuristi kursiiv).

31 — Sellele juhib tähelepanu kohtujurist Sharpston oma ettepanekus kohtuasjas Pfeifer & Langen, C-564/10, EU:C:2012:38, punkt 101.

32 — Kohtuotsus Chambre de Commerce et d'Industrie de l'Indre, C-465/10, EU:C:2011:867, punkt 47.

36. Määruse nr 2988/95 artikli 3 lõike 1 esimest lõiku on Euroopa Kohus korduvalt analüüsinud, lähtudes selle kohaldamisel alati selle sisust ning nõudmata ühelgi juhul, et aegumistähtaja algamiseks peab olema tekkinud kahju. Siinkohal tuleb meelde tuletada eelkõige kohtuotsust Handlbauer,[33] milles Euroopa Kohus tuvastas esimest korda, et viidatud säte, „sätestades menetluse alustamise aegumistähtajaks neli aastat alates eeskirjade eiramise toimepanekust, ei jäta liikmesriikidele mingit kaalutlusõigust"[34] ja et artikli 3 lõikes 1 kehtestatud aegumistähtaeg „algab eeskirjade eiramise toimepanekust".[35]

37. Seda väljendust korrati pärast sõnasõnalt kohtuotsuses Josef Vosding Schlacht-, Kühl- und Zerlegebetrieb jt,[36] mille ese oli samuti, nagu käesolevas asjas, eksporditoetuste ettemaksed samade vaidlustatud veiselihasaadetiste eest, mille sihtkoht oli esialgu Jordaania ja mis lõpuks saadeti Iraaki. Nimetatud kohtuotsuses kordas Euroopa Kohus, et asjaomased võlad tuleb lugeda põhimõtteliselt aegunuks nelja aasta möödumisel „alates eiramiste toimepanemise kuupäevast".[37] Need aeguvad, „kui puudub nelja aasta jooksul pärast eiramise toimepanemist vastu võetud aegumistähtaega katkestav õigusakt", nii et, „kui eiramine pandi toime, nagu põhikohtuasjades, [aegub] nimetatud eiramine […]1997. aastal lähtuvalt nimetatud eiramise toimumise täpsest kuupäevast 1993. aastal",[38] ilma et see piiraks liikmesriikide õigust kehtestada pikemad aegumistähtajad. Euroopa Kohus tuvastas seejärel sõnaselgelt nimetatud kohtuotsuse resolutsioonis, et määruse nr 2988/95 artikli 3 lõike 1 esimeses lõigus sätestatud aegumistähtaeg „hakkab kulgema alates asjaomase eiramise toimepanemise kuupäevast".

38. Seepärast leian käesolevas kohtuasjas, lähtudes põhimõtteliselt asjaomase sätte sisust ja sellest, kuidas Euroopa Kohus on seda seni kohaldanud, et aegumistähtaeg algas ettevõtja tegevusega, mis kujutab endast liidu õiguse sätte rikkumist, see tähendab 10. augustil 1993 ebaõigeks osutunud tollivormistust tõendava dokumendi esitamisega, mis muutis Ernst Kollmerile 1992. või 1993. aastal ettemaksena tehtud makse alusetuks.

39. Siinkohal ei saa ma nõustuda komisjoni väitega tema seisukohtade punktis 30, et tegemist on „korduva rikkumisega", mis algas nimetatud tollivormistust tõendava dokumendi esitamisega ja lõppes siis, kui tagatis vabastati eksporditoetuse tegeliku summa kohta lõpliku otsuse tegemise tagajärjel.

40. Kui lähtuda „jätkuva või korduva eeskirjade eiramise" definitsioonist, mille andis Euroopa Kohus kohtuotsuses Vonk Dairy Products („eeskirjade eiramine [on] jätkuv või korduv määruse nr 2988/95 artikli 3 lõike 1 teise lõigu tähenduses siis, kui selle paneb toime ühenduse eksportija, kes saab majanduslikku kasu *sarnaste tehingute kogumilt*, mis rikuvad ühenduse õiguse sama sätet")[39] või „jätkuva rikkumise" definitsioonist teises kontekstis kohtuotsuses Montecatini („kuigi mõiste „jätkuv rikkumine" sisu on liikmesriikide eri õiguskordades mõneti erinev, eeldab see igal juhul rikkuvate käitumisaktide või ühe ainsa rikkumise täideviimise tegude *paljusust*, mida ühendab ühine subjektiivne element"),[40] on ilmne, et ainult ühe ebaõigeks osutuva tollitõendi esitamise põhjal ühe ainsa veiselihaekspordi kohta ei saa arvestada, et tegemist on „jätkuva või korduva rikkumisega".

33 — C-278/02, EU:C:2004:388.

34 — *Ibidem*, punkt 27.

35 — *Ibidem*, punkt 32.

36 — C-278/07–C-280/07, EU:C:2009:38, punkt 21. Vt ka kohtuotsus Corman, C-131/10, EU:C:2010:825, punkt 38.

37 — Kohtuotsus Josef Vosding Schlacht-, Kühl- und Zerlegebetrieb jt, C-278/07–C-280/07, EU:C:2009:38, punkt 31. Vt ka kohtuotsus Ze Fu Fleischhandel ja Vion Trading, C-201/10 ja C-202/10, EU:C:2011:282, punkt 51: „hakkab kulgema alates asjaomase eiramise toimepanemise kuupäevast".

38 — Kohtuotsus Josef Vosding Schlacht-, Kühl- und Zerlegebetrieb jt, C-278/07–C-280/07, EU:C:2009:38, punkt 33.

39 — C-279/05, EU:C:2007:18, punkt 41 (kohtujuristi kursiiv).

40 — C-235/92 P, EU:C:1999:362, punkt 195 (kohtujuristi kursiiv).

41. Süstemaatilisest vaatepunktist, mis minu arvates kinnitab käesoleva ettepaneku punktis 38 esitatud grammatilist tõlgendust, tuleks meelde tuletada märgatavat erinevust määruse nr 2988/95 artikli 3 lõike 1 esimese lõigu sisu ja sõnastuse vahel, milles kirjeldatakse *dies a quo* määruses nr 800/1999 (mida kohaldatakse põllumajandustoodete ekspordi kohta alates 1. juulist 1999 ja mis ei ole seega käesolevas kohtuasjas kohaldatav). Käesoleva asja seisukohast on oluline, et nimetatud määruses on sätestatud alusetult saadud eksporditoetuste sissenõudmiseks (ehkki üksnes juhul, kui toetusesaaja on toiminud heauskselt) nelja-aastane aegumistähtaeg, mis hakkab kulgema „*päevast, mil toetusesaajale teatati toetuse andmise lõplikust otsusest*” (artikli 52 lõike 4 esimese lõigu punkt b).[41]

42. Arvestades määruse nr 2988/95 mõtet ja eesmärki, on tõlgendus, mida ma pooldan, et aegumistähtaja algus sõltub üksnes ettevõtja poolt eeskirjade eiramise toimepanekust, ilma et oleks vaja, et oleks juba tekkinud kahju või et see oleks kvantifitseeritav, kooskõlas ka nõuetega, mille on Euroopa Kohus tuletanud õiguskindluse põhimõttest aegumistähtaja kohta; õiguskindlus tuleb kindlasti ühitada tõhususega liidu finantshuvide kaitses, mida nimetatud määrusega taotletakse.

43. Nagu tuvastas Euroopa Kohus kohtuotsuses Ze Fu Fleischhandel ja Vion Trading (samuti eksporditoetuste ettemaksete kohta Saksa ettevõtjatele Jordaaniasse tehtud veiselihasaadetiste eest, mis lõpuks jõudsid Iraaki), „eeldab õiguskindluse põhimõte eelkõige seda, et selle ettevõtja olukorda seoses tema õiguste ja kohustustega riigiasutuse ees ei saa lõputult vaidlustada […] seetõttu peab aegumistähtaega saama niisugust eiramist käsitleva menetluse suhtes kohaldada ja õiguskindluse tagamise eesmärgil peab see tähtaeg olema eelnevalt kindlaks määratud”.[42] Ning lisab seejärel: „see, kui tunnustada liikmesriikide võimalust anda […] ametiasutustele tegutsemiseks [palju pikem] ajavahemik, [kui] on ette nähtud määruse nr 2988/95 artikli 3 lõike 1 esimeses lõigus, võib […] aidata teataval viisil kaasa ametiasutuste tegevusetusele määruse nr 2988/95 artikli 1 tähenduses „eiramiste” menetlemisel, asetades ettevõtjad samas ühelt poolt pikaks ajaks õiguslikult ebakindlasse olukorda, ja [kujutada] teiselt poolt ohtu, et neil ei ole selle perioodi lõppedes enam võimalik esitada tõendeid kõnealuste toimingute seaduslikkuse kohta”.[43]

44. Esitatud loogikaga läheks vastuollu see, kui seada aegumistähtaja algus täielikult sõltuvusse siseriikliku asutuse sellisest tegevusest, mis muudab võimalikuks kahju summa lõplikult kindlaks määrata. On kindel, et võitlus selles valdkonnas toime pandud eeskirjade rikkumistest tulenevate liidu eelarve jaoks negatiivsete majanduslike tagajärgede vastu võiks olla tõhusam, kui aegumistähtaja algust hakataks arvestama hetkest, millal kahju muutub ettemaksete korral tagatise tagasimaksmisega lõplikuks, nagu pakub välja komisjon. Leian siiski, et ei saa jõustada vaidlusaluse sätte grammatilist tõlgendamist, ilma et sellega rikutaks õiguskindlusest tulenevaid nõudeid (esitatud väljenduses).[44] Kuigi komisjon kinnitab, et tagatis tuleb tagastada siis, kui asutus teeb lõpliku otsuse toetuse andmise kohta, ei tõenda nimetatud institutsioon, et asutused oleksid juriidiliselt kohustatud tagatist vabastama täpselt sellel konkreetsel ajal.[45] Nõustun Ernst Kollmeri seisukohtades väljendatud hinnanguga, et kui ei ole sellist juriidilist kohustust vabastada tagatis seaduses täpselt kindlaks määratud ajal, siis ei vasta see ootuspärasuse nõudele, millele peavad vastama aegumistähtajad; sellega aga pannakse ettevõtja õigusliku ebakindluse olukorda.

41 — Kohtujuristi kursiiv. Probleemide kohta, mida tekitab seos aegumise kohta määruse nr 800/1999 artikli 52 lõike 4 esimese lõigu punktis b sätestatud õigusnormi ja määruse nr 2988/95 artiklis 3 sätestatud õigusnormide vahel vt Krüger, U., „Verjährung erstattungsrechtlicher Rückzahlungsansprüche”. *Zeitschrift für Zölle und Verbrauchsteuern* 2008, lk 244 jj.

42 — Kohtuotsus Ze Fu Fleischhandel ja Vion Trading, C-201/10 ja C-202/10, EU:C:2011:282, punkt 32. Vt ka kohtuotsus Chemiefarma *vs.* komisjon, 41/69, EU:C:1970:71, punkt 19.

43 — Kohtuotsus Ze Fu Fleischhandel ja Vion Trading, C-201/10 ja C-202/10, EU:C:2011:282, punkt 45. Vt ka kohtuotsused Cruz & Companhia, C-341/13, EU:C:2014:2230, punkt 62, ja Handlbauer, C-278/02, EU:C:2004:388, punkt 40.

44 — Tuletagem siinkohal meelde, et liikmesriigid võivad püüda seda tõhusust liidu finantshuvide kaitses suurendada, kehtestades pikemad aegumistähtajad (määruse nr 2988/95 artikli 3 lõike 3), tingimusel et järgitakse ootuspärasuse ja proportsionaalsuse nõudeid.

45 — Näib, et Ernst Kollmer kinnitab seda hinnangut oma seisukohtade punktis 31.

45. Viimaseks ja seoses eelnevaga ei nõustu ma ka Kreeka valitsuse ettepanekuga, et aegumistähtaeg algab hetkel, kui pädev asutus *avastab*, et makse on tehtud alusetult. Olenemata sellest, et ei ole mingisugust grammatilist alust määruse nr 2988/95 artikli 3 lõike 1 sellise tõlgendamise toetuseks,[46] siis kui aegumistähtaega hakataks arvestama alles sellest hetkest, pikeneksid seadusandja kehtestatud tähtajad põhimõtteliselt lõputult, mis läheks vastuollu igasuguse ootuspärasuse nõudega. Aegumistähtaja algus sõltuks sellistel juhtudel kindlaksmääramata ajast, millal asutus algatab vajalikud toimingud ettevõtja tehtud tehingute eeskirjadele vastavuse kontrollimiseks. See asetaks nimetatud ettevõtja määramata ajaks õiguslikult ebakindlasse olukorda, lisaks sellele, et tal oleks raske tõendada vaidlustatud tegevuse või tegevusetuse eeskirjadele vastavust, mis oleks vastuolus õiguskindluse nõuetega.[47]

46. Järelikult teen ettepaneku vastata eelotsustetaotluse esitanud kohtule, et niisugustes olukordades nagu see, milles on algatatud põhikohtuasi, algab määruse nr 2988/95 artikli 3 lõike 1 esimeses lõigus sätestatud aegumistähtaeg kuupäevast, millal pandi toime asjaomane eeskirjade eiramine, nagu see on määratletud nimetatud määruse artikli 1 lõikes 2, olenemata sellest, millal tekib kahju liidu üldeelarvele või liidu juhitavatele eelarvetele.

B. *Teine eelotsuse küsimus*

47. Arvestades eelotsusetaotluse esitanud kohtu esimesele eelotsuse küsimusele soovitatud vastust ja kõiki eespool esitatud põhjendusi, ei ole teisele eelotsuse küsimusele vaja vastata.

V. **Ettepanek**

48. Esitatud põhjenduste alusel teen Euroopa Kohtule ettepaneku vastata Finanzgericht Hamburgile järgmiselt:

1. Niisugustes olukordades nagu see, milles on algatatud põhikohtuasi, algab nõukogu 18. detsembri 1995. aasta määruse (EÜ, Euratom) nr 2988/95 Euroopa ühenduste finantshuvide kaitse kohta artikli 3 lõike 1 esimeses lõigus sätestatud aegumistähtaeg kuupäevast, millal pandi toime asjaomane eeskirjade eiramine, nagu see on määratletud nimetatud määruse artikli 1 lõikes 2, olenemata sellest, millal tekib kahju liidu üldeelarvele või liidu juhitavatele eelarvetele.

2. Arvestades eelotsusetaotluse esitanud kohtu esimesele eelotsuse küsimusele antud vastust, ei ole teisele eelotsuse küsimusele vaja vastata.

46 — Tegelikult näib, et see on sõnaselgelt välistatud kohtuotsuses José Martí Peix, C-226/03 P, EU:C:2004:768, punktid 25–28, milles Euroopa Kohus tuvastas, et Üldkohus oli rikkunud õigusnormi, kui ta oli otsustanud, et menetluse algatamise aegumistähtaja *dies a quo* on selles kohtuasjas päev, millal komisjon oli asjaomase eeskirjade eiramise avastanud.

47 — Vt kohtuotsus Ze Fu Fleischhandel ja Vion Trading, C-201/10 ja C-202/10, EU:C:2011:282, punkt 45.